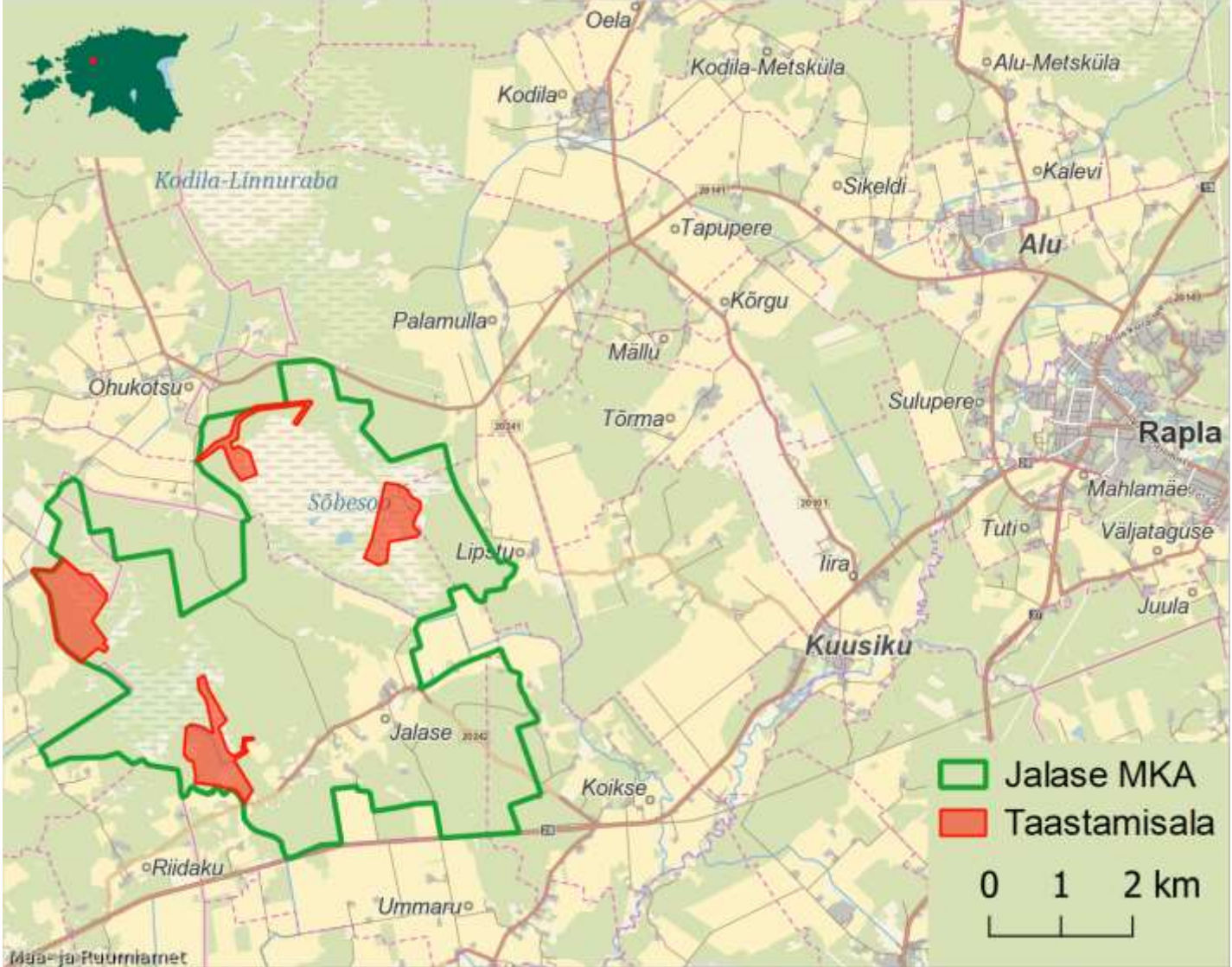

Jalase MKA soode taastamine

Jalase maastikukaitseala (MKA) on 2729 ha suurune maatükk Põhja-Eesti lavamaal, mille kaitseajalugu ulatub 1937. aastasse. Kaitseala hõlmab iidset Jalase küla koos selle loomulike tagamaadega, kuhu kuuluvad ka Kõrvetaguse raba, Illesoo ja Sõbesoo. Viimane on ürglooduse objekt, milles asub Sõbesoo ehk Jalase järv. Jalase MKA eesmärgiks on kaitsta ja säilitada loodusmaastikke, kaitsealuseid liike ja traditsioonilisi külamaastikke, keskendudes metsa-, soo- ja niidukooslustel ning kaitsealuste liikide elupaikadele.

Taastamisala koosnes neljast lahustükist, mis asuvad Kõrvetaguse ja Sõbesoo sihtkaitsevööndites ning Jalase piiranguvööndis. Ala jääb Rapla ja Märjamaa valdade territooriumile, hõlmates ühte eraomandisse ning seitset riigile kuuluvat kinnistut.

Taastamisala lahustükkide skeem ning asukoht Eestis. Aluskaart: Maa- ja ruumiamet.

TAASTAMISTÖÖDE EESMÄRK

Taastamistööde eesmärgiks oli taastada Jalase MKA soode looduslik veerežiim ning luua eeldused sealsete koosluste – rabade, siirde- ja õõtsiksoode, liigirikaste madalsoode, siirdesoo- ja rabametsade ning soostuvate ja soo-lehtmetsade – säilimiseks ja nende seisundi paranemiseks ning seeläbi parandada kaitsealuste liikide seisundit. Lisaks oli eesmärgiks aidata kaasa huumustoiteliste järvede ja järvikute säilimisele ning rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade taastumisele.

Taastamisalale ja selle lähedusse jäävad mitmed kaitsealuste liikide – näiteks must-toonekurg, püstkivirik, metsis, sinisammal, eesti soojumikas, kaunis kuldking, koldjas selaginell, pruun raunjalg, jumalakäpp, sile tondipea, palu-karukell, kärbesõis, Russowi sõrmkäpp, täpiline sõrmkäpp, lõhnav kaöraamat, alpi võipätkas – leiukohad ning seetõttu oli eesmärgiks parandada kaitsealuste liikide seisundit. Jalase MKA kaitse-eeskirja järgi on soode veerežiimi taastamisel positiivne mõju kaitseala kaitse-eesmärkidele ja väärtustele.

Vanad turbavõtuaugud enne taastamistööd. Foto: Jassu Hertsmann.

UURIMISTÖÖD JA PROJEKTEERIMINE

Uurimistööde käigus kaardistati ligi 32 km kraavivõrgustikku ning hinnati kraavide, kraavivallide ja turbavõtuaukude ning nende väljavoolude seisukorda. Kraavide keskmised sügavused jäid alla 1 m ja olid valdavalt amortiseerunud või kinni kasvanud ning juhtisid vett aladelt välja eelkõige suurveeperioodidel.

Kraavide kuivendava mõju ja taastamistööde mõju hindamiseks modelleeriti olemasolevate ja suletavate voolukanalite ja valgalade süsteem. Koostati tehnilised lahendused paisude rajamiseks, määrates nende asukohad, mõõtmed ja tüüpoonised. Lisaks kavandati ettevalmistavad tööd ja ligipääsud taastamisalale.

AJALUGU

Turbavõtt ja kuivendamine on Jalase MKA soodes toimunud juba alates 19. sajandi teisest poolest, mis on toonud kaasa veerežiimi muutuse ja elupaikade kadumise. Esimesed kuivenduskraavid rajati Sõbesoo serva ja Illesoosse ning hiljem ka Kõrvetaguse aladele. 20. sajandi keskpaigaks oli kujunenud ulatuslik kraavide ja turbavõtuaukude võrk, mille tulemusena on kiirenenud vee väljavool aladelt ning langenud veetase. Seetõttu on soo- ja rabakooslused kuivenenud, osaliselt kõdusoostunud ja metsastunud ning mitmete kaitsealuste liikide elupaigad kehvas seisus.

Foto: Triin Leetmaa.

FAKTILEHT

- Pindala: 226,2 ha
- Projekti valmimise aasta: 2023
- Tööde teostamise aasta: 2024
- Hind
 - Projekteerimine: -
 - Ehitus: 111 719,49 €
- Projekteerija: OÜ Inseneribüroo STEIGER
- Ehitaja: OÜ Tekamer

Osaliselt kinni kasvanud kraav. Foto: Jassu Hertsmann.

Rajatud paisud. Foto: Triin Leetmaa.

TAASTAMISTÖÖD

Taastamistööde keskmes oli kuivenduskraavide sulgemine pinnaspaisudega, et takistada tulevikus vee äravoolu taastamisalalt. Töödeks vajaliku ligipääsu tagamiseks teostati vajadusel liikumiskoridoride kujundusraie ehk trassiraie suletavate kraavide servadel ja taastamisala liikumisteedel ning rajati üheksa ajutist kraavidest ülepääsu. Trassiraie käigus tekkinud puitmaterjal toodi võimalusel taastamisalalt ära. Koosluste kujundusraieid ei viidud läbi.

Kraavivallid ja vanad päsiturba aunad/riidad likvideeriti ning materjali kasutati paisude rajamiseks ning kraavisängide täitmiseks. Vajadusel võeti lisatäide maleruudustiku põhimõttel kraavi lähedalt. Kokku rajati ekskavaatoritega kohapealsest pinnasest ligi 400 paisu, mis jagunesid neljaks erinevaks tüübiks, arvestades kraavide mõõtmeid. Turbavõtuaukude ühenduskraavid ja kitsamad osad sulgeti paisudega ning laiad turbavõtuaugud jaotati eraldi väiksemateks osadeks.

Tööde liik	Tööde maht
Paisude arv	395 tk
Trassiraiete pindala	20,0 ha
Suletud kraavide pikkus	22,7 km

Rahastaja: Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi projekt "Liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine (Projekt nr 2021-2027.2.03.23-0006)"

KLIIMAMINISTEERIUM